

Viseljük el egymást?

Vagy ahogy nemzetközibbül hangzik, s ahogy manapság már untig reklámozzák: toleráljuk. Mivel szavaink nem számítógépben teremtek, hanem értelemmel, érzésekkel, képzelettel, akarattal, továbbá változatos érdekekkel bíró emberekben születtek és alakultak, mindegyiknek több jelentése vagy legalábbis jelentésárnyalata van. Tanulságokat keresve nézzük meg egy kicsit közelebről a *tolerál-toleráns-tolerancia* fogalomcsoportot.

A *tolerál* szó a *Magyar értelmező kéziszótár* szerint (1972) az *eltűr*, illetve *elvisel* jelentéssel bír. Ugyanebben a könyvben az *eltűr* magyarázata: „visszahatás nélkül, túrve elvisel”, az *elvisel* szóé pedig: „kellemetlen dolgot mindvégig tűr”, illetve „valakit megtűr a környezetében”. Más nyelvű ilyen kiadványokban hasonló, de gyakran a magyarnál részletesebb értelmezést találunk már az alapszónál. Így az *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (1989) szerint a *tolerál* jelentése: „1. beavatkozás nélkül megenged valamit, amit helytelenít, amivel nem ért egyet 2. valamit, valakit tiltakozás nélkül elvisel”. A kellemetlen, helytelenített, teherként ránk nehezedő külső tényező mindegyikben jelen van; ezt szó nélkül elviseljük, nem tiltakozunk ellene, nem utasítjuk vagy ítéljük el nyíltan, amennyiben toleránsak vagyunk. Az idézett magyar szótár megfogalmazása szerint az igéből származtatható *tolerancia* főnév esetében a külső tényező sokat veszít kellemetlen, helytelenített voltából, jelentésében a tőlünk különböző emberekhez való békés viszonyulás domborodik ki („Más vallású v. meggyőződésű emberek iránti türelmesség”), a *toleráns* melléknévnél pedig egyenesen a mássággal szembeni pozitív magatartás jelentkezik („Mások ellenkező meggyőződését tiszteletben tartó”). Mintha az igétől a melléknévig eljutva az ember lényegesen megváltozna, levetkőznék rejtegetett ellenvetéseit is, és a kor elvárásait elsajátítva, jóindulatú humanizmussal telítődne. Más szótárakban ez kevésbé van így, az említett oxfordi például mindkét szó esetében egyszerűen visszautal a *tolerál* alapformára, a Bonniers svéd értelmező szótára (1991) pedig így határozza meg a *tolerancia* jelentését: „eltűrése annak, amit az ember valójában helytelenít...”. Úgy tűnik, mintha a magyar kiadvány szóételmezése valami miatt egy kicsit félrecsúszott volna.

Nincs egyedül. A politikában és a tömegkommunikációban a toleranciát sokszor a másik ember iránti tisztelettel vagy éppenséggel a szeretet fogalmával kapcsolják össze. Volt, hogy a keresztény magatartás egyik összetevőjeként említették. Pedig Jézus sohasem tanított ebben a szellemben. Soha nem buzdított arra, hogy *viseljük el* az embereket olyanokként, amilyenek, hogy legyünk *türelmesek* a tőlünk különbözőkkel. Ő azt mondta: „Szeresd embertársadat, mint saját magadat.” (Máté 22,39)

A toleranciának, felebarátunk jelenléte eltűrésének, életmódja elviselésének, a másik emberrel szembeni indulataink „humánus” legyűrésének, magunkba rejtésének semmi köze nemhogy a szeretethez, de a némileg őszinte emberi közösségérzés minimumához sem. Köze van a társadalmi elváráshoz, amely a türelmetlenség és az agresszivitás terjedésének megfékezésére kitalálta ezt a „csodaszert”; a politikai ideológia megalkotta, a jog megfogalmazta, a propaganda pedig erkölcsi kötelességgé tette. Tetszetősebbé tételére olyan tartalmakkal igyekeztek és igyekeznek összekapcsolni, amikhez semmi köze: a másokkal szembeni tisztelet, megbecsülés és rokonszenv fogalmaival. Hadd érezze a toleráns egyén jó embernek magát, aki megteszi a világbékéért a magáét.

Eddig még nem is lenne igazán baj, hiszen sokaktól valóban csak ennyi telik, és a gyűlölködés nyílt lángjainál mindenképpen jobb a hamuba takargatott parázs, noha soha nem lehet tudni, hogy ebből mikor lobbannak fel majd új tüzek. A tolerancia azonban lassan a társadalom filozófiájának, egész életszemléletének alapjává válik. Mivel a nyugati típusú liberális társadalomban az erkölcs viszonylagossága, „relativitása” minden olyan magatartást, életmódot szabadon választhatóvá tesz, amely nem mond ellent a törvényes elvárásoknak (a törvények pedig mind megengedőbbek lesznek), védetteké, érinthetetlenekké válnak az

erkölcsi érzéssel, természetes ösztönökkel, a jóérzéssel és a jó ízléssel, a kulturált viselkedéssel ellentétes élet- és magatartásformák. Akik ez ellen tiltakozni mernek, azokat az intolerancia és a maradiság megbélyegző bűneiben marasztalják el. A tolerancia prókatorai ugyanis legalább egy dologban feltétlenül intoleránsak: azokkal szemben, akik szerint a túrésnek is megvannak a maga határai, és ezeket a határokat nem csupán jogi szempontok, hanem erkölcsiek is meghatározzák. De a liberális álláspont számára gyakorlatilag csak egyetlen erkölcs van: a törvények szabta határok közötti teljes szabadságé. Bizony tévúton járnak, és igyekeznek másokat is erre az útra téríteni. Azért ellenség számukra minden természetes emberi közösség, mert az ezek által őrzött normák akadályozzák nézeteik terjedését. A tolerancia-terroristák a megtévesztettek seregeinek hiszékenységből és önvédelmi reflexeiből élnek. Működésük következtében a tolerancia szó nem nyer pozitívabb értelmet, hanem mindinkább a dolgok egyenértékűségét valló világnézetnek, a véleménytelenségnek, a másik emberrel szembeni közönynek, a társadalmi passzivitásnak a szinonimája lesz. Eredményes hatalmi manipuláció ez az atomizált, befolyásolható, alárendelhető embertömeg megteremtésében.

A társadalom eltorzult reakcióinak tipikus példája az a mód, ahogy a svéd iskolákban mindjobbban elharapódzott durvaságot, a gyengébbek vagy bandán kívüliek terrorizálását törekednek kivédeni. Általában azt ajánlják az áldozatoknak, hogy próbáljanak meg más iskolába átiratkozni, hátha így megszabadulnak a zaklatástól. Nem a gazfickókat büntetik tehát, legalább annyival hogy más iskolába helyezik őket. Büntetni ugyanis nem szabad, mert az káros hatással van a csirkefogók lelki életére, sérti a jogaikat, és ellentétes a toleranciával. Persze a javaslatot az áldozat se tekintse büntetésnek, hiszen nem kényszerítik semmire, csak felajánlják neki, hogy az oktatási rendszernek a túlzottan liberális szabályokból eredő tehetetlensége miatt szabad akaratából válassza ő a büntetés jellegű megoldást. Ez azt bizonyítja, hogy egy képmutató és embertelen fordított világban élünk.

Az UNESCO tagállamai 1995. novemberében hirdették ki és írták alá a *Nyilatkozat a tolerancia elveiről* című okmányt. Ennek szövege szerint a tolerancia „a világ kultúráit, megnyilvánulási sajátosságainkat, embervoltunk módját” jellemző változatosságnak „a tiszteletét, elfogadását és megbecsülését” jelenti. E három szó közül a második (az elfogadás) az, amelyik némileg illik a meghatározásba. A másik kettő hazug hozzátoldás.

„A gonoszság elhatalmasodásával sokakban kihűl a szeretet...” – mondta Jézus (Máté, 24,12). Ennek a tünete a tolerancia elvének torz elhatalmasodása, hiszen a szeretet pótszere szeretne lenni. A szeretet nem ellenségeink dédelgetését, nem a világ behatásainak válogatás nélküli befogadását jelenti, hanem minden Istentől származóval való azonosság megélését. A többi emberrel való közösségünk eredetünk következménye és bizonyítéka, Istennel való közösségünk földi vetülete. Csak erre épülhet az emberrel kapcsolatos minden derűlátás. Egymás segítésére vagyunk rendelve, hogy kölcsönösen megkönnyítsük mindnyájunk földi sorsát és arra az útra találását, amelyiken lelkünk végül hazaér.

Nem az elfogadólag is elzárkózó, legjobb esetben is csak pozitív gesztusokban megnyilvánuló tolerancia képviseli az igazi nyitottságot, hanem a szeretet. De a szeretet nem a befogadásban nyitott, hanem az adakozásban. A világból csak azt hajlandó elfogadni, amin felismeri a végtelenség jegyeit, de bárki számára támaszt és segítséget kínál, akinek erre szüksége van. Ez az igazság ott rejlik Máriaanak, Isten Anyjának a Medjugorjében mondott betlehemi hangulatú szavaiban: „A világ szeretetből él.”

2001. december